

MARIA STUART

AV FRIEDRICH SCHILLER

I BEARBETNING
AV PETER OSWALD

PREMIÄR PÅ HIPP 21 MARS 2009

MALMÖ
STADSTEATER

CECILIA LINDQVIST

KATARINA LUNDGREN-HUGG

FREDRIK GUNNARSON

KENNETH MILLDOFF

TOM AHLSELL

MAGNUS SCHMITZ

CLAS GÖRAN SÖLLGÅRD

MATTIAS LINDERÖTH

HARALD LEANDER

KJARTAN HANSEN

KRISTINA KAMNERT

MARIA STUART

AV FRIEDRICH SCHILLER
I BEARBETNING AV PETER OSWALD

FÖRESTÄLLNINGENS LÄNGD: 2 TIMMAR OCH 50 MINUTER INKLUSIVE PAUS

Förlag.....	Nordiska ApS
Översättning.....	Ulf Peter Hallberg
Regi.....	Lucy Pitman-Wallace
Scenografi och kostym.....	Jessica Curtis
Ljus.....	Oliver Fenwick
Musik.....	Anders Ortman
Koreografi.....	Susan Nash
Mask.....	Therese Persson

I ROLLERNA

ELISABETH, drottning av England.....	Cecilia Lindqvist
MARIA STUART, drottning av Skottland, i fängelse i England.....	Katarina Lundgren-Hugg
Robert Dudley, earl av LEICESTER.....	Fredrik Gunnarson
George TALBOT, earl av Shrewsbury.....	Kenneth Milldoff
William Cecil, lord BURLEIGH, lordskattmästare.....	Tom Ahlsell
William DAVISON, minister.....	Magnus Schmitz
Amias PAULET, riddare, Maria Stuarts väktare.....	Clas Göran Söllgård
MORTIMER, hans brorson.....	Mattias Linderöth
Greve AUBESPINE, fransk ambassadör.....	Harald Leander
Greve BELLIEVRE, utomordentligt franskt sändebud / O'KELLY, Mortimers vän.....	Kjartan Hansen*
Drugeon DRURY, Maria Stuarts andre väktare.....	Magnus Schmitz
MELVIL, hennes förvaltare.....	Harald Leander
Hanna KENNEDY, hennes amma.....	Kristina Kamnert
OFFICEREN.....	Magnus Schmitz
SHERIFFEN.....	Kjartan Hansen
PAGER, SOLDATER.....	Kjartan Hansen, Harald Leander, Mattias Linderöth

*Kjartan Hansen är praktikant från Teaterhögskolan i Luleå

KONSTEN, MAKTEN OCH FRIHETEN

FRIEDRICH SCHILLER OCH MARIA STUART

Gestalter som Goethe, med sin av den svenska Skolöverstyrelsen förevigade förkärlek för citroner från Italien, och Schiller, med sin mästertliga förmåga att framställa dramatiska ögonblick och historiska konflikter – det spanska 1500-talshovet i *Don Carlos* (1787), trettioåriga kriget i *Wallenstein* (1798-99), *Jungfrun av Orléans* (1801) och *Wilhelm Tell* (1804) – vad vill de oss?

Schiller vaccinerar oss mot den nuvarande dumheten, inställsamheten och utslätningen – det ultramoderna hovet och bluffekonomins bländverk. Hans uppsåt är sant romantiskt och allt annat än förlegat: att människan behärskar tingen i stället för att låta sig behärras av dem.

Vad innebär en tro som utesluter andra? Finns det en osynlig hand som låter tillfälligheter avgöra? Är det inte högförräderi att negligera det lyckliga ögonblicket? I Schillers föreställningsvärld är kärleken den besjälade principen i den av rå kroppslighet präglade världen. Det handlar om att upptäcka sin frihet.

IDEALET OCH LIVET

Denna dramatik är full av produktiva tankar om "behag och värdighet", "idealism och själfullhet", "spontanitet och frihet" – allt det som håller på att gå förlorat nu. Schiller ställer sanningskärleken mot "krämarsjälarna".

Mycket i Schillers estetiska teori handlar "Om människans estetiska fostran". Den strikta nyttofilosofin betraktar han som en vidrig hydra, att underkasta sig makten är liktydigt med att förvandlas till maskin och berövas sin erfarenhet. Och makten kan ta sig olika gestalt, det är inte bara staten – utan en ideologi, en människa, en naturdrift eller en villfarelse.

År 1787, två år före franska revolutionen, föregriper Schiller i *Don Carlos* samtliga idéer och komplikationer som genomsyrar revolutionens strävan efter frihet, jämlikhet och broderskap. Under åren efter 1789 förhåller han sig avvaktande till händelserna medan andra jublar. Schiller konstaterar att "det sena förnuftet inte finner den tidiga friheten", med andra ord viljestyrkan och oegennyttan; våldets kaos segrar i stället.

I Schillers dramer misslyckas upprorsmakare och världsförbättrare med sina planer, för att tillfälligheterna och missförstånden kommer emellan. Livets och lidelsernas notoriska överskådlighet lägger hinder i vägen.

Den 26 augusti 1792 tilldelar nationalförsamlingen i Paris Friedrich Schiller titeln "citoyen français", men dokumentet blir liggande och når inte Schiller i Jena förrän 1798. Då har samtliga undertecknare, däribland Danton, avrättats i giljotinen. Det är ett dokument från dödsriket.

DEN ESTETISKA SUVERÄNITETEN

Schiller kämpade hela sitt liv mot sjukdom och hotande död – med stegrad produktivitet. När hans kropp obducerades den 9 maj 1805 konstaterade hertigen av Weimars livmedikus att diktarens hjärta saknade muskelsubstans, mjälten var onaturligt förstörd och njurarna helt upplösta: "Det är ett under att den stackars mannen kunde leva så länge", noterade doktor Huschke.

Studerar man breven från den långa och intensiva vänskapen med Goethe ser man att den estetiska suveräniteten var Schillers livselixir. Konsten är för honom en upphöjd tjänstgöring. Som diktare vill han konstruera en universell historia som bygger på en för livsenergin – mot alla odds – upprätthållande princip: uppmärksamhet.

Diktens slöja med sitt trolska skimmer
ljuvt förvandlade det sannas drag,
och en lust, som man ej mer förnimmer,
fyllde världen med sin dofts behag.
(Greklands gudar, öv. Bertil Malmberg)

DEN STOLTA DROTTNINGEN

Maria Stuart (spelad första gången i Weimar år 1800; här presenterad i en engelsk bearbetning av Peter Oswald) är ett av Schillers mest koncentrerade och känsloladdade dramer.

"Vid sex dagars ålder drottning av Skottland, vid sex års ålder trolodad med en av Europas mäktigaste furstar, vid sjutton drottning av Frankrike", sammanfattar Stefan Zweig Maria Stuarts "barn- och ungdomsliv" i sin läsvärda monografi.

Vid sin franske makes (Frans II) död förlorar Maria Stuart sin europeiska ställning, sin makt, sin trygghet. Den 19 augusti 1561 landstiger hon som drottning av Skottland och Irland – och som renhjärtad katolik – i det trångsinta, mörka, dystra, utvecklade och huvudsakligen katolska hemlandet, 19 år gammal.

Skottland har under Marias år i Frankrike påverkats av reformationen: de religiösa motsättningarna går genom byar och städer, släkter och familjer. Katoliker och protestanter eggas ständigt i sitt hat av fanatiska präster och stöds av utländska makter.

I England regerar den protestantiska Elisabeth I, men som barnbarnsbarn till Henrik VII kan Maria Stuart egentligen göra anspråk på den engelska tronen. Elisabeth betraktas nämligen som en oakting, dotter till Henrik VIII och Anne Boleyn, som förklarades för äktenskapsbryterska och avrättades.

Marias regeringstid i Skottland slutar i uppror. Man anklagar henne – förmodligen med rätta – för att ha lockat sin älskare att mörda hennes andre man, och Maria flyr undan folkets vrede, till England! Det är en av paradoxerna i hennes liv. Hon är välkommen i många länder, men när Elisabeth taktiskt tar parti för Maria som drottning mot upprorsmakarna, för den kungliga rättens oantastlighet och därmed för sin egen sak – går Maria i fällan. I en enkel fiskarbåt anländer hon den 16 maj 1568 till Carlisle, tjugofem år gammal.

DET MÄNSKLIGA OCH DET OMÄNSKLIGA

Marias Stuarts naivitet är att hon i England går med på att rättfärdiga sig inför drottning Elisabeth mot de anklagelser som rör regeringstiden i Skottland. Hon dras på så sätt in i en process som har till syfte att röja henne ur vägen. Maria tas i förvar och tillbringar återstoden av sitt liv (1569-1587) som fånge på olika slott, om än till en början i sviter och flyglar, med tjänstefolk – till slut i en enkel cell.

Schillers drama är laddat med dessa förhistorier, Maria är en åldrad fånge, katastrofen har redan inträffat: hon har befunnits skyldig. Men hon är oskyldig och skyldig. Det hon anklagas för är hon inte skyldig till. Andra brott besudlar hennes liv.

Mot henne står den pragmatiska, realistiska Elisabeth som med stor behärskning manipulerar sin omvärld, men tvekar om att underteckna dödsdomen. Elisabeth är en

världshistorisk antites till den varmblodiga, spontana och känslomässiga Maria – som ofta förälskat sig besinningslöst, alltid med fel man. Om Elisabeth, den kalla, säger man att hon nog dör som oskuld.

Omkring de båda kvinnorna kretsar männen som bipersoner: en förvirrad idealist, en taktisk opportunist, myndighetspersoner, väktare, tjänare. Endast amman Kennedy har ett verkligt inflytande, levande känslor.

Maria och Elisabeth möts bara i Schillers drama, i parken utanför slottet Fotheringhay. Det är dramatikers konstruktion, historiska gestalter utsatta för konstens konfrontation:

ELISABETH: ÄR NI BESEGRAD NU, MARIA STUART?
(---)
MARIA: FALSKT SKEN HAR JAG FÖRSMÅTT. JAG VÄGRADE
 ATT DÖLJA SANNINGEN.

Sanningen är alltid den spjutspets Schillers drama strävar mot. Han skapar ett verk och frågar sig vad verket gör med honom. Gestalten möter sin sanning.

Efter nästan tjuo år som fånge på olika slott utsätts Maria Stuarts personlighet för den sista prövningen.

Under peruken är håret isgrått, kortklippt.
Nej, hemligheter ska inte avslöjas utan respekteras.
Därför vill jag, kära åskådare, inte säga för mycket.
Må Schillers scenkonst utforska er – och ni den.
Finns det en frihet från den egna epokens tvång?

Ulf Peter Hallberg, författare och översättare

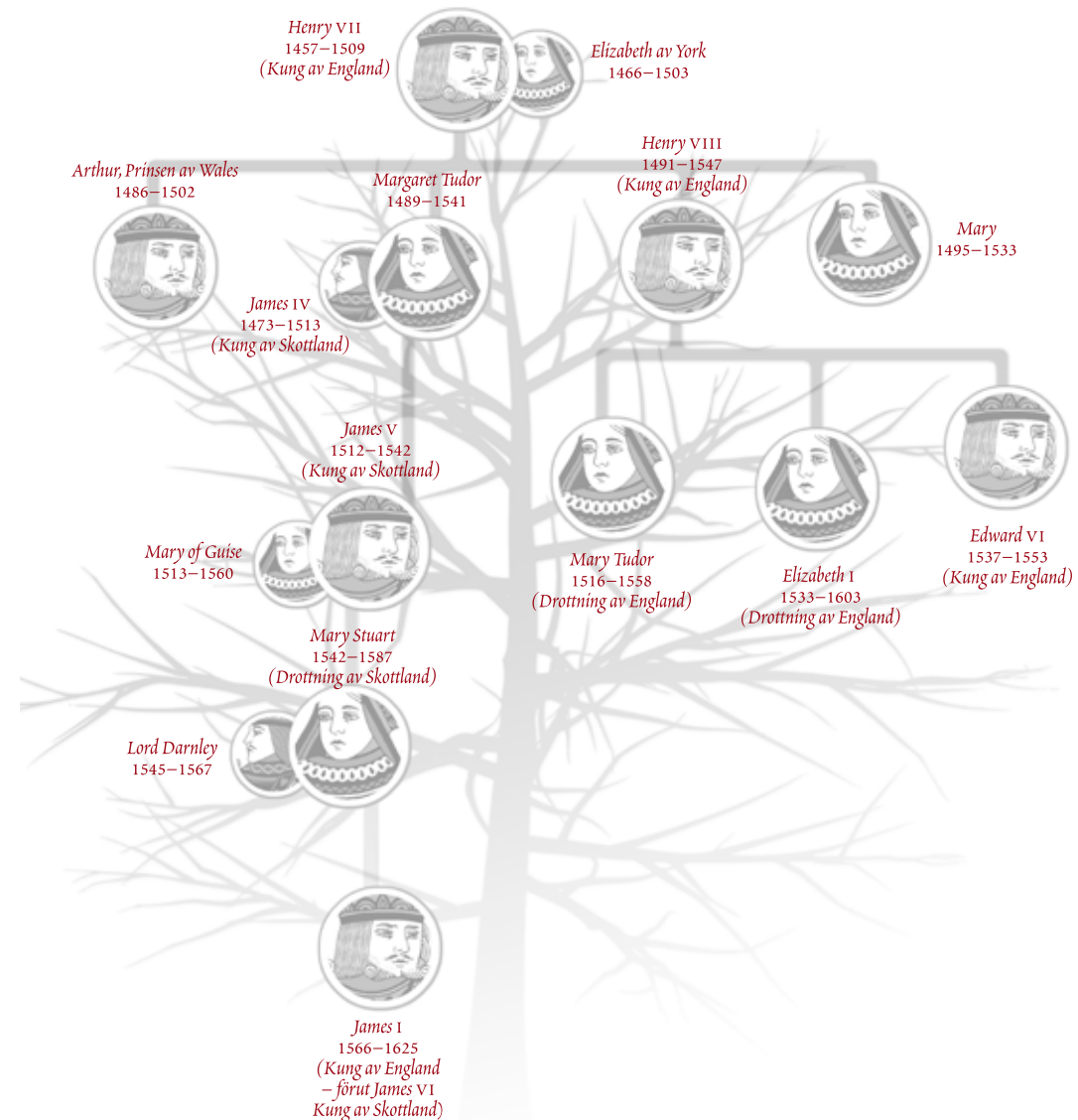
SLÄKTERNA STUART OCH TUDOR

FRIEDRICH SCHILLER 1759–1805

1759 Friedrich Schiller föds 10 november i Schwaben i södra Tyskland.
1767 Schiller börjar i latinskola i Ludwigsburg.
1769 Börjar skriva dikter och små teaterstycken. Första teaterbesöken.
1773–1780 Schiller vill studera till präst men tvingas av sin far och av hertigen av Württemberg till studier vid militärakademien Karlsschule i Stuttgart. Schiller vantrivs.
1776 Börjar läsa Shakespeare, på inrådan av en lärare.
1777 Börjar skriva på pjäsen *Rövarna* (*Die Räuber*).
1781 Schiller publicerar *Rövarna* anonymt.
1782 *Rövarna* spelas i Mannheim. Schiller drabbas av skrivförbud och flyr från Stuttgart till Mannheim.
1783–84 Schiller är husdramatiker vid hovteatern i Mannheim och skriver bland annat pjäserna *Fiesco* och *Kärlek och politik*, (*Kabale und Liebe*, ibland med svensk titel *Intriger och kärlek*). Han grundar också teatertidskriften *Thalia* och påbörjar pjäsen *Don Carlos*.
1785–87 Schiller får en mecenat och lever i Leipzig och Dresden. Han färdigställer *Don Carlos* och skriver dikten *Hymn till glädjen* (*An die Freude*, "EU-hymnen", mest känd genom sista satsen av Beethovens nionde symfoni).
1789 Schiller får en oavlönad professur i historia i Jena. Han skriver ett stort arbete om trettioåriga kriget och studerar också filosofen Kant.
1794 Schiller träffar författarkollegan Goethe. De inleder en intensiv korrespondens och ett intensivt samarbete. Senare kommer de att leda hovteatern i Weimar tillsammans.
1796 Schiller påbörjar pjästrilogin *Wallenstein*.
1799 Schiller flyttar till Weimar. Förbereder *Maria Stuart*.
1800 *Maria Stuart* får urpremiär vid hovteatern i Weimar 14 juni. *Wallenstein* publiceras i bokform. Han påbörjar pjäsen *Jungfrun från Orléans* (*Die Jungfrau von Orléans*) om Jeanne d'Arc.
1801 *Jungfrun från Orléans* färdigställs. Schiller bearbetar pjäsen *Turandot* efter Gozzi.
1802–1804 Schiller skriver pjäserna *Bruden från Messina* (*Die Braut von Messina*) och *Wilhelm Tell*.
1805 Schiller bearbetar pjäsen *Phaedra* av Racine. Han är svårt sjuk men skriver intensivt på pjäsen *Demetrius*, som dock förblir oavslutad. Schiller dör 9 maj.

PETER OSWALD

Peter Oswald är engelsk poet och dramatiker, mest känd som versförfattare. Mellan 1996–2005 var han verksam som författare på Shakespeare's Globe. Hans version av Schillers *Maria Stuart* sattes upp på Donmar Warehouse 2005, och på Apollo Theatre 2005–2006. Oswald har gjort översättningar och versioner av pjäser av Sofokles, Racine, Kalidasa, Tirso de Molina m.fl. Han har även skrivit en teaterversion av det hinduiska eposet *Ramayana*.

HALLÅ DÄR, LUCY PITMAN-WALLACE

FÅR VI STÄLLA NÅGRA FRÅGOR?

Du har satt upp många föreställningar i Storbritannien, men detta är första gången du arbetar i Sverige. Hur är det att arbeta med skådespelare som har ett annat språk? Märker du någon skillnad på brittiska respektive svenska skådespelares arbetssätt?

Det har varit fascinerande. Mitt intryck är att ni alla pratar lysande engelska, särskilt då min svenska är obefintlig. I ensemblen pratar flera flytande engelska och jag tycker att jag kan regissera precis som jag gör hemma, men ibland pratar jag kanske långsammare och använder enklare ord. När det gäller pjästexten har jag varit noga med att bevara den moderna känslan från Peter Oswalds engelska bearbetning, och översättaren har hjälpt oss mycket.

Jag tycker att svenska skådespelare är mycket lugnare än brittiska och ofta mer sugna på att experimentera. Det här kommer sig nog av hur skådespelaryrket värderas här; mer jobbsäkerhet och längre repetitionsperioder. I England repeterar vi ofta bara fyra veckor fram till premiär. Det betyder att skådespelarna är mindre benägna att chansa och ta risker. Deras första tankar om rollen blir kanske de enda, medan svenska skådespelare vet att de har tid på sig att utveckla sin rolltolkning. Jag har blivit omvänd till det svenska sättet att jobba!

Maria Stuart beskriver kampen mellan två kvinnor, men i pjäsen finns endast tre kvinnoroller och tolv mansroller. Hänger den könsfördelningen samman med innehållet i pjäsen?

Den elisabethanska eran i England var mycket mansdominerad trots att Elisabeth I satt på tronen. Elisabeth och hennes äldre syster Maria Tudor fick enbart bli drottningar eftersom det inte fanns någon manlig arvinge till Henrik VIII:s tron, efter att deras bror Edward VI dött.

Både Maria Stuart och Elisabeth I var omgivna av manliga hov- och statsmän som ofta drog upp den känsliga frågan om vilka de

borde gifta sig med. Pjäsen återspeglar dessa situationer; Maria framställs som någon som har många förhållanden med män, och visst, hon var gift tre gånger. Hennes andre och tredje make visade sig vara belastningar på grund av deras förhoppningar om att bli kungar. Maria själv hoppas att Leicesters kärlek ska rädda henne.

Elisabeth å andra sidan är smärtsamt medveten om att hon borde gifta sig av politiska skäl och skaffa sig en arvinge. Men alla utländska prinsar vill bli kungar och Elisabeth vill inte lämna över sitt rike till en utländsk manlig makthavare. Resultatet blir att hon förnekar sig själv, Leicester och all annan form av sexuell kärlek och blir mer och mer isolerad. Leicester kallar henne för den kvinnliga konungen. Pjäsen utforskar frågor kring kvinnlig makt i en manlig värld – måste Elisabeth bli mer manlig än männen, eller kan hon regera som kvinna?

Pjäsen är skriven för drygt tvåhundra år sedan och hämtar sitt stoff från slutet av 1500-talet. Hur kan vi relatera den till vår tid och våra liv?

Schiller skrev sin pjäs år 1800, och uppmärksammade frågor som vi fortfarande lever med i dag. Jag har redan nämnt genusaspekten och frågan om kvinnor kan bestämma i en manlig värld. Pjäsen undersöker också den religiösa tron. Maria var katolik och Elisabeth protestant. Det här var en svår tid för den engelska kyrkan. Henrik VIII hade brutit med påven, men bara några år senare kämpade hans dotter Maria Tudor för katolicismen, och nu återinförde Elisabeth den protestantiska tron.

I pjäsen samlas katolska fanatiker kring Maria Stuart. De hoppas göra henne till drottning och återförena England med Rom. Elisabeth menar att folket ska få ha viss religiös frihet, men kan hon tolerera fanatiker? Hon hade nog kunnat känna igen sig i dagens krock mellan vår västerländska kristendom och islam i länder som Iran och Irak.

Elisabeth tar itu med hotet från terrorismen. Eftersom terrorister, som Mortimer, ser Maria Stuart som en katolicismens förkämpe hotas både Englands säkerhet och Elisabeth till livet. Ska hon avrätta Maria Stuart för att visa att hot mot staten inte tolereras, eller ska hon beskydda Marias individuella rättigheter? I pjäsen reflekteras över svårigheter kring individens rättigheter och ett lands säkerhet. Jag har valt att sätta upp pjäsen i dess elisabethanska period, men pjäsens teman och frågor sätter även ljuset på hur vi lever i dag år 2009.

Inspicient Kristian Larsson
Sufflös/produktionsassistent Josefina Johansson
Ansvarig teknikmästare Bo Larsen
Teknikmästare Pontus Karlsson, Börje Nilsson
Teatertekniker Catharina Jaunviksna, Piotr Kassaraba, Johanna Lindborg, Jan-Erik Lövgren, Anna Nässländer, Rubina Petkar, Krister Sävström
Rekvisitör Jenny Månström
Kostymkoordinator Susann Höller
Påklädare Malin Andersson, Gyöngyi Balázs, Josefin Sandling
Maskör Therese Persson, Åsa Trulsson
Smycken Johanna Lundqvist
Slagsmålsinstruktör Richard Kolnby
Tryck C A Andersson AB, Malmö
Fotograf Peter Westrup

Dramaturg Stellan Larsson
Programredaktion Carin Hebelius, Stellan Larsson
Informations- och försäljningschef Pella Ström
Art director Johan Sjövall
Informatör Carin Hebelius, Patrick Lion
Publikarbetare Chamila Olofsson
Föreståndare biljettkassan Maria Girke Magnusson
Teknik- och fastighetschef Gert Irgren
Belysningskoordinator Sven-Erik Andersson
Teknisk producent Jerker Pyron
Chef rekvisitaavdelningen Karin Ragnarsson
Chef maskavdelningen Agneta von Gegerfelt
Chef kostymavdelningen Sten Stjernqvist
Föreståndare kostymervice Gyöngyi Balázs
Kostymateljé Ulrika Dahlström-Franke, Susann Höller, Gisela Janz, Marie Jonsson, Mariane Josefsson, Mona Olsson, Anja Svärd, Margareta Öllsjö
samt Sophie Anjos och Emma Dock (praktikanter)
Färgning och patinerings Alicja Ekerholm
Ljudansvarig Jonathan Flygare
Ekonomichef Leif Jönsson
Städledare Rinna Möller
Verkstadschef Dan Sörensen
Scenografsamordnare Styrbjörn Engström
Verkstadsamordnare Åke Erlandsson
Koordinator Smedjan Johan Lindsjö
Koordinator Dekormåleri Mats Nilsson
Koordinator Snickeri Helge Sjölin
Tapetserare Mikael Palmqvist
Specialeffektsmakare Erik Pilesjö
Konstruktör Anders Turesson
Chefsassistent Anna Andrén
Producent Lisa Ericstam
Teaterchefer och ansvariga utgivare Petra Brylander och Jesper Larsson

Besök gärna vår webbplats för bilder, artiklar och intervjuer

FOTOGRAFERING OCH LJUDUPPTAGNING ÄR AV
UPPHOVSRÄTTSLIGA SKÅL EJ TILLÅTEN

VAR VÄNLIG STÅNG AV MOBILTELEFONEN

ODA! – SAATANS KVINNA!!
av Dag Norgård
Spelas på Hipp

SKIMMER
av Marius von Mayenburg
Spelas på Intiman

MARILYNPASSIONEN
av Ada Berger
Urpremiär på Intiman 28 mars

**MALMÖ
STADSTEATER**

MALMOSTADSTEATER.SE 040-20 86 10